

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення обласної ради
_____ № _____

**ПРОГРАМА
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА 2023 РІК**

Ужгород - 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Аналіз економічного і соціального розвитку області у 2022 році в умовах воєнного стану.....	5
1.1. Аналіз соціально-економічного розвитку: галузевий розріз.....	5
1.2. Аналіз соціально-економічного розвитку територіальних громад області у 2022 році.....	18
РОЗДІЛ 2. Перспективи та основні завдання економічного і соціального розвитку області у 2023 році.....	20
2.1. Актуальні питання, завдання та заходи соціально-економічного розвитку області: галузевий розріз.....	20
2.2. Перспективні напрями та джерела фінансування регіонального розвитку в області.....	28
РОЗДІЛ 3. Підтримка внутрішньо переміщених осіб на період дії воєнного стану.....	33
3.1. Аналіз стану справ з підтримки внутрішньо переміщених осіб в області.....	33
3.2. Пріоритетні завдання та заходи для підтримки внутрішньо переміщених осіб на період дії воєнного стану	38
РОЗДІЛ 4. Поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища в області.....	39
4.1. Аналіз стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища в області.....	39
4.2. Основні завдання та заходи вирішення актуальних питань стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища в області.....	43
Додатки:	
Додаток 1. Основні показники соціально-економічного розвитку Закарпатської області	
Додаток 2. Перелік регіональних цільових програм, які передбачається реалізувати у 2023 році	
Додаток 3. Перелік найважливіших інвестиційних проєктів, що реалізовуватимуться в області у 2023 році за рахунок бюджетів усіх рівнів	

ВСТУП

Програма соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2023 рік (далі – Програма) розроблена відповідно до статті 143 Конституції України, Закону України „Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України” від 23.03.2000 № 1602-III (зі змінами) та постанови Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 № 621 „Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проєктів Бюджетної декларації та державного бюджету” (зі змінами).

У Програмі враховані завдання та заходи:

- Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695);
- Плану заходів на 2021 – 2023 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 року № 497-р) та Плану роботи облдержадміністрації на 2021 – 2023 роки з виконання завдань Державної стратегії регіонального розвитку України (розпорядження голови Закарпатської облдержадміністрації від 30.08.2021 №785);
- Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 років (рішення обласної ради 20.12.2019 №1630);
- План заходів із реалізації у 2021 – 2023 роках Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 років (рішення обласної ради 20.12.2019 №1631 (зі змінами);
- Програми діяльності Кабінету Міністрів України (постанова Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 471);
- Національної економічної стратегії на період до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179);
- Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019);
- Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2021 – 2023 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2020 № 671).

Програма базується на комплексі галузевих і територіальних прогнозів, статистичних матеріалах, містить основні тенденції економічного і соціального розвитку області у 2022 році, найбільш проблемні аспекти з урахування введення воєнного стану на території України.

Також представлені:

основні показники економічного і соціального розвитку області та прогнозні показники до 2024 року, що розраховані на базі сценарію відновлення позитивного тренду розвитку економіки, враховуючи значні зміни, які викликані воєнним станом в країні (додаток 1);

орієнтовні переліки інвестиційних проєктів та галузевих програм, які планується реалізувати у 2023 році (додатки 2, 3).

Програмою окреслені цілі, основні завдання та заходи економічного,

соціального розвитку регіону на короткостроковий період з урахуванням загальнодержавних реформ.

Основою Програми є людиноцентричний підхід, оскільки розвиток людського капіталу є підґрунтям зростання регіональної економіки та зміцнення конкурентних позицій регіону як в країні, так у світі.

У сучасних умовах першочергового значення набуває необхідність забезпечення соціальних стандартів та пошук позабюджетних джерел економічного зростання регіону. Виконання Програми соціально-економічного розвитку Закарпатської області на 2023 рік повинно забезпечити активізацію економічної діяльності, формування та розвиток мережі індустріальних парків, сприяти підвищенню рівня життя населення завдяки розв'язанню існуючих проблем, використанню внутрішніх і зовнішніх можливостей області та її територій.

РОЗДІЛ 1. Аналіз економічного і соціального розвитку області у 2022 році в умовах воєнного стану

1.1. Аналіз соціально-економічного розвитку: галузевий розріз

Зовнішньоекономічна діяльність та інвестиційна політика

За даними Національного банку України на 31.12.2021 в Закарпатську область залучено 566,1 млн дол. США прямих іноземних інвестицій.

Обсяг прямих інвестицій у розрахунку на одну особу становив 453,0 дол. США.

У цілому збільшення сукупного обсягу іноземного капіталу, з урахуванням курсової різниці, у 2021 році становило (324,1 млн дол. США), що у 2,3 раза більше обсягів інвестицій до початку року.

З країн Європейського Союзу надійшло 544,3 млн дол. США інвестицій (96,1 відс. загального обсягу), 21,8 млн дол. США (3,9 відс.) – з інших країн.

Прямі іноземні інвестиції за видами економічної діяльності розміщені таким чином: промисловість – 87,0 відс. від загального обсягу, операції з нерухомим майном – 4,8 відс., оптова та роздрібна торгівля, ремонт транспортних засобів і мотоциклів – 3,0 відс., транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 1,0 відс., тимчасове розміщення й організація харчування – 2,1 відс., охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 0,5 відс., діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 1,0 відс., сільське господарство, лісове та рибне господарство – 0,4 відс., професійна, наукова та технічна діяльність – 0,1 відс., інші види – 0,1 відс. (інформація та телекомунікації; фінансова та страхова діяльність; освіта; обов'язкове соціальне страхування).

У січні-серпні 2022 року зовнішньоторговельний оборот у зовнішній торгівлі товарами Закарпатської області становив 2 402,4 млн дол. США, експорт товарів становив 1 303,5 млн дол. США, або 118,5 відс. порівняно з січнем-серпнем 2021 р., імпорт – 1098,8 млн дол. США, або 102,2 відс. Позитивне сальдо склало 204,6 млн дол. США.

У січні-грудні 2021 року зовнішньоторговельний оборот у зовнішній торгівлі послугами становив 375,2 млн дол. США, експорт послуг становив 345,0 млн дол. США, імпорт – 30,2 млн дол. США. Порівняно з аналогічним періодом 2020 року експорт збільшився на 16,6 відс. (на 49,2 млн дол. США), та імпорт – на 11,6 відс. (на 3,1 млн дол. США). Позитивне сальдо становило 314,8 млн дол. США.

Промисловість

Протягом останнього року промисловість області, як і всієї країни, працювала в нових умовах агресії з боку російської федерації проти України та виконувала потреби воєнного стану. У зв'язку з цим, аналіз показників соціально-економічного розвитку базується на статистичних даних сформованих на основі довоєнного періоду.

За наявними статистичними даними індекс промислової продукції за січень-грудень 2021 року становив 106,5 відс. Ріст індексу промислової продукції за січень-грудень 2021 року у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року відбувся за рахунок підприємств переробної промисловості на 6,6 відс., добувної промисловості та розроблення кар'єрів – на 10,5 відс. та постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 5,8 відсотка.

У переробній промисловості зростання спостерігалось у металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування – на 40,6 відс.; виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – на 24,0 відс.; машинобудуванні – на 14,1 відсотка. Разом з тим, індекс промислового виробництва на підприємствах з виготовлення виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічної діяльності становив 94,7 відс.; з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – 99,2 відс.; з виробництва харчових продуктів та напоїв – 99,6 відсотка. За підсумками січня – серпня 2021 року відмічено зростання металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування – на 32,7 відсотка.

Загальний обсяг реалізованої промислової продукції області за січень - грудень 2021 року становив 28,3 млрд грн, що на 4,2 млрд грн більше відповідного періоду попереднього року.

Протягом 2022 року в області створювались сприятливі умови для підприємств, які релоковано з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій. На кінець вересня до Закарпаття переміщено 422 підприємства із яких 378 працюють і 44 ще у процесі переїзду, монтажу та підключення обладнання.

Із загальної кількості релокованих до області підприємств 18,7 відс. – підприємства переробної промисловості.

Із загальної кількості підприємств переробної промисловості, які релокувалися до області (79 одиниць), це підприємства основним видом діяльності яких є:

виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування – 19,0 відс. всіх підприємств переробної промисловості;

виробництво одягу та взуття – 17,7 відс.;

виробництво машин і устаткування – 12,7 відс.;

оброблення деревини та виробів з деревини, крім меблів – 7,6 відс.;

виробництво харчових продуктів – 6,3 відс.;

виробництво меблів – 6,3 відс.;

виробництво іншої продукції – 6,3 відс.;

виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції – 5,1 відс.;

поліграфічна діяльність – 3,8 відс.;

виробництво електричного устаткування – 2,5 відс.;

виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів – 2,5 відс.;

ремонт і монтаж машин і устаткування – 2,5 відс.;

виробництво гумових і пластмасових виробів (виробництво будівельних виробів із пластмас) – 2,5 відс.;

виробництво машин і устаткування, н.в.і.у. – 2,5 відс.;

виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – 1,3 відс.;

металургійне виробництво – 1,3 відсотка.

Внутрішня торгівля

Під час війни в області торгівля, як галузь, що є зв'язуючою ланкою між виробниками та покупцями, зазнає ударів з багатьох напрямів. Обмеження виробництва змушує суб'єктів, що займаються торговельною діяльністю шукати нових постачальників. Руйнування дорожньої та складської інфраструктури на територіях, де здійснюються активні бойові дії - будувати нову логістику поставок. Масове переселення та втрата роботи, а відтак і доходів покупцями - змінювати та звужувати асортимент. Забезпечувати регулярну доставку товарів у той час, коли пальне подорожчало удвічі. Спостерігається значне зростання цін. Конкуренцію багатьом традиційним торговельним мережам успішно склала інтернет-комерція. Наразі торгівля через інтернет є альтернативою для багатьох як покупців так і продавців.

За даними Держстату в області упродовж 2021 року обсяг обороту роздрібною торгівлю зріс на 20,7 відс. порівняно із попереднім роком і склав 29,9 млрд грн (по Україні ріст становив 10,7 відс.). Роздрібний товарооборот (підприємств - юридичних осіб) у порівнянні з січнем-груднем 2020 року зріс на 25,6 відс. і становив 19,1 млрд гривень.

З метою недопущення необґрунтованого зростання цін на основні види соціально значущих товарів в області здійснюється моніторинг цін на зазначені товари у торговельній мережі.

З метою організації належного та безперебійного забезпечення населення соціально-значущими товарами (у тому числі пальним), лікарськими засобами та забезпечення належної роботи підприємств критичної інфраструктури в умовах воєнного стану, райдержадміністраціям та виконавчим комітетам місцевих рад (ТГ) було рекомендовано вжити заходів щодо:

- сприяння забезпеченню (формуванню) товарних запасів відповідних категорій товарів зазначеним суб'єктам господарювання;

- утримання від необґрунтованого підняття цін на вказану групу товарів суб'єктами господарювання, що здійснюють торгівлю зазначеними групами товарів.

Споживчі ціни по області у грудні 2021 року порівняно з листопадом

зросли на 0,6 відс., по Україні ріст на 0,6 відс., з початку року відповідно на 10,1 відс. та 10,0 відсотка.

На споживчому ринку області у грудні 2021 року порівняно з листопадом ціни на продукти харчування зросли на 1,7 відс. Ціни (тарифи) на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива залишилися на рівні попереднього періоду.

Розвиток малого і середнього підприємництва

В області у 2021 році діяло 6655 підприємств малого та середнього бізнесу, з яких 292 – середні. З числа малих підприємств (6360 одиниць) – 5647 мікропідприємства. Крім того, в області здійснювали діяльність 43268 фізичних осіб-підприємців.

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за січень-грудень 2021 року зріс на 3,1 відс. і становив 64377,3 млн грн проти 62437,2 млн грн у відповідному періоді 2020 року.

В області затверджено Програму розвитку малого та середнього підприємництва на 2021-2023 роки, пріоритетними напрямками якої є ті, що визначені регіональною Стратегією розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 років, зокрема: фінансова підтримка малого і середнього підприємництва, що здійснюватиметься за двома напрямками: часткове відшкодування відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами підприємництва в банківських установах для реалізації інвестиційних проєктів; організація та проведення конкурсу бізнес-проєктів для початківців-підприємців (стартапи). Також передбачено заходи щодо інформаційної та консультаційної підтримки бізнесу; розвитку регіональної інфраструктури тощо.

У зв'язку з введенням воєнного стану на території країни, фінансування заходів Програми призупинили та перенаправили на воєнні цілі. В обласному бюджеті на 2022 рік фінансування заходів Програми передбачалось на суму 1500 тис. грн Постановою КМУ від 9 червня 2021 року № 590 було обмежено виконання заходів Програми, в результаті, у поточному році очікується економія цих коштів.

Агропромисловий комплекс

Закарпаття є одним із регіонів України, в якому переважає сільське населення 63,0 відс., при 31,9 відс. по Україні. Сільське господарство займає провідне місце в економіці області, у ньому створюється 15 відс. валової доданої вартості.

У Закарпатті сільськогосподарське виробництво має свою специфіку та особливості, оскільки регіон є малоземельним. За останніми обліковими даними у всіх категоріях господарств області обліковується - 387,8 тис. га сільгоспугідь, у тому числі 192,4 тис. га ріллі. Область є найменш забезпеченою в державі землями сільськогосподарського призначення, в розрахунку на одного жителя, на якого припадає зокрема 0,32 га

сільськогосподарських угідь, в тому числі 0,16 га ріллі.

Станом на 01.01.2022 року в області було зареєстровано 1446 сільськогосподарських підприємств, в тому 1381 фермерське господарство, більшість з яких малі та середні, та понад 257 тис. особистих селянських господарств. Проте характерною особливістю є те, що на господарства населення припадає 88,7 відс. сільськогосподарських угідь, ними виробляється понад 90 відс. валової продукції сільського господарства.

Проекти регіонального розвитку

Департамент здійснює діяльність відповідно до Регіональної стратегії розвитку Закарпатської області на період 2021-2027 років (далі - Стратегія), в межах якої було розроблено Програму підтримки державної політики регіонального розвитку та підтримки громад Закарпатської області на 2021-2023 роки. Цією програмою було передбачено напрями діяльності та заходи щодо її реалізації.

Метою програми є формування необхідних інструментів посилення інформаційного супроводу децентралізації реформ в Україні на території Закарпатської області, а також створення умов для реалізації Стратегії та сприяння визначенню смарт-спеціалізації регіону.

Відповідно до плану заходів передбачено ряд завдань для впровадження кращих практик регіонального розвитку на території області, реалізації проєктів спрямованих на підтримку гірських, низинних та депресивних територій, а також фінансової підтримки проєктів співробітництва громад.

Однак, у зв'язку із введенням воєнного стану Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 (зі змінами) фінансування проєктів регіонального розвитку за рахунок коштів державного бюджету призупинено.

Таким чином, на сьогодні кошти обласного бюджету першочергово спрямовуються на матеріально-технічне забезпечення підрозділів територіальної оборони та соціальний захист внутрішньо переміщених осіб, які перебувають на території Закарпатської області у зв'язку з веденням бойових дій на території України.

Дорожнє господарство

Протяжність мережі автомобільних доріг загального користування області становить 3359,3 км, у тому числі: державного значення – 981,0 км; місцевого – 2378,35 км, у тому числі: 54 обласних доріг – 962,45 км та 295 районних доріг – 1415,9 кілометрів. Мережа доріг комунального значення області становить 5883,6 кілометрів.

Відповідно до переліку об'єктів будівництва, реконструкції, капітального та поточного середнього ремонтів автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам за бюджетною програмою 3131090 у 2022 році обсяг фінансування

становить 450,7 млн грн у тому числі видатки споживання 225373,600 тис. грн, видатки розвитку 225374,600 тис. грн).

До переліку було включено 33 об'єкти, що планувалося відремонтувати у 2022 році, більшість яких є перехідними із попередніх років.

Із 33 об'єктів проектно-кошторисна документація була розроблена на всі об'єкти, було оголошено процедури відкритих торгів та укладено 32 угоди.

У січні-лютому 2022 року з 450,748 млн грн профінансовано з державного бюджету 55,563 млн грн. Касові видатки складають 52,144 млн грн, або 93,8 відс. від отриманого фінансування. На сьогодні фінансування призупинено.

За рахунок залишків субвенції, що утворилися на 01.01.2022 у сумі 9,295 млн грн, касові видатки складають 9,293 млн гривень (99,9 відс.).

В умовах сьогодення у зв'язку із збройною агресією російської федерації проти України на сьогодні фінансування вкрай обмежене.

Енергозабезпечення та відновлювальна енергетика

Станом на 1 вересня 2022 року на території регіону зосереджено 73 об'єкт відновлювальної енергетики, які виробляють електричну енергію, із загальною встановленою потужністю 289,2 МВт. У порівнянні з аналогічним періодом минулого року встановлена потужність об'єктів відновлюваної енергетики збільшилась на 1,1 МВт завдяки введенню в експлуатацію 2 нових сонячних станцій.

Найбільшу частку потужностей по виробництву електроенергії займають 57 сонячні електростанції – 83,7 відс. (242,0 МВт). На території області діють дві міні ГЕС (до 1 МВт), десять малих ГЕС (до 10 МВт) та одна ГЕС (від 10 МВт). Частка їх потужностей складає 14,6 відс. (42,1 МВт). Електроенергія з біогазу представлена трьома об'єктами, частка яких – 1,7 відс. (5,1 МВт) від загальної потужності.

За 9 місяців 2022 року вказаними об'єктами вироблено 333,2 млн кВт/год. електроенергії, що у порівнянні з аналогічним періодом минулого року менше на 91,2 млн кВт/год. електроенергії. Найбільше електроенергії вироблено на сонячних електростанціях 217,8 млн кВт/год. (65,4 відс.). Гідроелектростанціями вироблено 113,1 млн кВт/год., що складає 33,9 відс. від загального обсягу виробництва. З біогазу було вироблено 2,1 млн кВт/год., що становить 0,7 відсотка.

Визначено ряд дієвих заходів щодо підготовки та реалізації планів ощадного споживання енергоносіїв під час проходження осінньо-зимового періоду 2022/23 року, зокрема: проведення режимно-налагоджувальних робіт системи газ-повітря в котлах; оптимізація роботи гідравлічної системи котлів та водно-хімічна підготовка; регулювання подачі теплоносія залежно від часу доби, зовнішньої температури, тощо; реконструкція котелень шляхом

встановлення додаткових твердопаливних котлів, які працюють на паливних пелетах, встановлення додаткових електричних котлів тощо.

Визначені заходи при їх реалізації дозволять зменшити споживання енергоносіїв під час проходження осінньо-зимового періоду 2022-2023 року приблизно на 20 відс. або близько 6 млн куб. м природного газу, від запланованого.

Також варто відмітити, що область за останні 9 років скоротила, майже вдвічі, споживання природного газу усіма категоріями споживачів. Так у 2012 році обсяг газу, розподілений споживачам області, складав 651,6 млн куб. м, тоді як у 2021 – 361,2 млн куб. метрів.

Проблема енергоємності інфраструктури виглядає особливо актуальною через залежність України від імпортованих енергоносіїв (зокрема, природного газу). Таким чином, впровадження заходів з економії енергоресурсів збільшує енергонезалежність, як кожної громади, так і країни в цілому.

З цією метою розроблено цільову програму „Тепла оселя” з підтримки енергомодернізації багатоквартирних будинків в Закарпатській області, які беруть участь у програмі „ЕНЕРГОДІМ” державної установи „Фонд енергоефективності” на 2022-2023 роки.

Суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність та надають послуги у сфері житлово-комунального господарства за 1 півріччя 2022 року реалізовано послуг у сумі 349,3 млн грн, споживачами проведена оплата у сумі 310,3 млн грн, що становить 88,8 відс., у тому числі населенням – 97,6 відсотка.

Туристично-рекреаційна сфера

Згідно моніторингу мережа оздоровчих, рекреаційних та туристичних об'єктів області нараховує 511 об'єктів, у т.ч.: 23 – оздоровчих, 126 – рекреаційних, 362 – туристичних. У області одночасно можна розмістити близько 26000 осіб.

Крім цього, на території нашої області готові надавати послуги з розміщення, харчування та організації дозвілля більше 500 сільських садиб, власники яких об'єднуються у спілки та асоціації, що дає можливість більш активно, зі знанням справи, розвивати сільський туризм, залучаючи нових його представників, а також спільними зусиллями пропагувати свій туристичний продукт, створювати нові послуги та атракції для відпочиваючих.

У області нараховується 56 діючих гірськолижних витягів, у т.ч.: бугельних - 40, крісельних - 8, якірних - 3, елеваторного типу – 2, мультиліфти - 3, а також ратраків – 26, пунктів прокату - 38.

Протягом січня-лютого, липня-вересня 2022 року реалізовувались заходи з Програми за такими напрямками: просвітницька діяльність та науково-освітне

забезпечення розвитку туризму та популяризація туристичного потенціалу Закарпаття.

Щомісячно проводиться моніторинг сплати туристичного збору до місцевих бюджетів області. Станом на 01.09.2022 року до місцевих бюджетів Закарпатської області сплачено майже 13 449 тис. грн туристичного збору, що на 94,5 відс. більше аналогічного періоду 2021 року. У тому числі: туристичний збір, сплачений фізичними особами становить 6 403,3 тис. грн, а збір, сплачений юридичними особами – становить 7 045,4 тис. гривень.

Природоохоронні заходи

Впродовж звітнього періоду оформлено 67 охоронних зобов'язань на об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення для дотримання встановленого режиму охорони та збереження цінних природних комплексів.

Підготовлено 11 розпоряджень Закарпатської обласної державної адміністрації, якими затверджено 67 положень про об'єкти природно-заповідного фонду місцевого значення.

На виконання вимог статті 91 Закону України "Про природно-заповідний фонд України" видано 10 дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення.

У галузі охорони атмосферного повітря видано 52 дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Рішення про зупинення дії дозволів або їх анулювання не приймалися.

У виданих дозволах встановлювались умови до викидів забруднюючих речовин (у тому числі, до технологічного процесу, обладнання та споруд, очистки газопилового потоку), виробничого контролю, до адміністративних дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру та терміни виконання заходів щодо скорочення обсягів викидів забруднюючих речовин, здійснення контролю за дотриманням встановлених гранично допустимих викидів забруднюючих речовин та умов дозволу на викиди.

Надано дані про величини фонових концентрацій забруднювальних речовин в атмосферному повітрі для розробки проектів ОВД, ОВНС та документів, в яких обґрунтовуються обсяги викидів забруднюючих речовин 25 суб'єктам господарювання.

У сфері поводження з відходами за станом на 01.10.2022 зареєстровано 208 декларацій про відходи.

Розглянуто 43 повідомлень про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, внесених суб'єктами господарювання до Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля, з яких 18 відхилено в зв'язку з не врахуванням вимог нормативно-правових актів, що регулюють питання оцінки впливу на довкілля планової діяльності. Надано 23 висновків з оцінки впливу на довкілля

щодо планованої діяльності, якими визначено допустимість їх провадження та два висновки про недопустимість.

Розвиток освітньої галузі

Дошкільна освіта як первинна ланка системи неперервної освіти представлена в області розгалуженою мережею закладів. Станом на 01.09.2022 в області функціонує 598 закладів дошкільної освіти різних типів та форм власності. Послуги дошкільної освіти отримують більше 42 тис. дітей.

Освітній процес у закладах дошкільної освіти області забезпечує близько 5094 тис. фахівців. З них 3341 педагогічний працівник закінчив заклад вищої освіти та 1753 – заклади фахової передвищої освіти.

У 2022 – 2023 навчальному році функціонують 582 *заклади загальної середньої освіти*, у тому числі 569 – комунальної форми власності та 13 – приватної форми власності.

У 2022 навчальному році в області функціонує 21 заклад позашкільної освіти системи Міністерства освіти і науки України, на базі яких було організовано роботу 1183 гуртків, секцій та інших творчих об'єднань для вихованців.

На базі Воловецької філії Закарпатського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді „Арніка” організовано оздоровлення та відпочинок дітей соціально незахищеної категорії області. Це сучасні комплекси обласних закладів позашкільної освіти, на базі яких щороку здійснюється освітня, навчально-виховна та оздоровчо-відпочинкова діяльність.

У Закарпатській області сформовано мережу державних закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які здійснюють підготовку кадрів для потреб економіки регіону та задоволення потреб громадян у професійній освіті.

Наразі мережа ЗП(ПТ)О охоплює 16 закладів професійної (професійно-технічної) освіти і складається з різних типів: чотири вищі професійні училища (одне з яких – структурний підрозділ закладу вищої освіти), два центри професійно-технічної освіти, дев'ять професійних ліцеїв і професійно-технічне училище. Навчання у закладах освіти здійснюється за 14 напрямками і видами господарської діяльності для 6-ти галузей економіки: промисловість, торгівля і громадське харчування, будівництво, сільське господарство, транспорт, житлово-комунальне господарство і невиробничі види побутового обслуговування населення. Загальний контингент ЗП(ПТ)О становив близько 6 тис. здобувачів освіти; 75 відсотків учнівського контингенту одночасно з професією отримують повну загальну середню освіту.

Завдяки проведеній роботі станом на 01.09.2022 створено 56 опорних закладів із дотриманням усіх нормативно-правових актів і 68 філій.

Разом з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування продовжено системну роботу щодо модернізації мережі закладів загальної середньої освіти, приведення її у відповідність до реальних потреб населення. Зокрема, реалізація освітньої реформи здійснюється в основному шляхом зменшення кількості шкіл з малою наповнюваністю учнів.

У області функціонує 28 інклюзивно-ресурсних центрів, у 2022 році створено два ІРЦ.

Підготовку спеціалістів з вищою освітою здійснюють 7 закладів вищої освіти різних типів та форм власності: 4 університети, 1 академія, 2 інститути (4 – державної форми власності; 3 – приватної форми власності).

Сучасний зміст шкільної освіти вимагає найновіших технологій, передусім інформаційно-комунікаційних. У зв'язку з цим перед сучасною системою освіти постала важлива соціально-економічна проблема – підготовка фахівців, здатних ефективно використовувати як наявний інформаційний потенціал суспільства, так і той, що тільки формується. Успіх вирішення цієї проблеми значною мірою залежить від облаштування системи освіти засобами інформатизації, відповідності їх державним стандартам і впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та від рівня оволодіння ними всіма учасниками освітнього процесу.

Підтримка сім'ї, дітей та молоді

Станом на 01.10.2022 на первинному обліку в службах у справах дітей області перебуває 2050 дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. Впродовж 2022 року кількість дітей зазначеної категорії збільшилась на 8 дітей (станом на 01.01.2022 – 2042 дитини).

Більшість дітей (1745 дітей або 85,12 відс.) охоплено сімейними формами виховання, з них: 1424 дітей перебуває під опікою (піклуванням) та проживає у сім'ях громадян, 321 дитини знаходяться на вихованні у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях.

Проводиться робота щодо розвитку сімейних форм виховання: впродовж 9 місяців 2022 року влаштовано 297 дітей, у тому числі – 30 усиновлено, 221 влаштовано під опіку (піклування), 22 в дитячий будинок сімейного типу та прийомну сім'ю, 24 дитини повернуто на виховання до біологічних батьків. До того ж, 11 дітей влаштовано у сім'ї майбутніх опікунів (піклувальників). Упродовж 9 місяців 2022 року створено три дитячі будинки сімейного типу.

Впродовж 9 місяців 2021 року спостерігалася тенденція до зменшення кількості дітей, які перебувають на обліку з приводу жорстокого поводження. Якщо станом на 01.01.2022 на обліку перебувало 59 дітей цієї категорії, то станом на 01.10.2022 – 60, взято на облік – 41 дитину зазначеної категорії.

Охорона здоров'я

Станом на 01.07.2022 в області розгорнуто та функціонує 6310 ліжок у закладах охорони здоров'я, що надають спеціалізовану та високоспеціалізовану медичну допомогу, що складає 50,8 на 10 тис. населення.

Також, на 2022 рік в обласному бюджеті передбачена субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення підтримки окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я у сумі 102 156,2 тис. грн, із них:

- передбачені видатки на оплату поточних видатків закладів у системі охорони здоров'я, визначених підпунктом „є” пункту 3 частини першої статті 90 Бюджетного кодексу України і інші спрямування на суму 97 564,4 тис.грн Використано за 8 місяців 2022 року - 54 760,2 тис. грн ;

- для закупівлі опорними закладами охорони здоров'я послуг щодо проектування та встановлення кисневих станцій на суму 4 591,8 тис. гривень. Використано за 8 місяців 2022 року на суму 2 571,2 тис. гривень.

Крім того, в обласному бюджеті у 2022 році передбачені видатки на:

- оплату комунальних послуг та енергоносіїв у сумі 79 798,2 тис. грн;.

- на забезпечення заходів 8-ми обласних Програм на загальну суму 39 167,6 тис. грн, в тому числі по загальному фонду – 35 347,75 тис. грн та по спеціальному фонду – 3 819,85 тис. гривень. Профінансовані заходи Програм за 8 місяців 2022 року у сумі 17 644,65 тис.грн, в тому числі по загальному фонду – 17 077,9 тис. грн та по спеціальному фонду – 566,75 тис. грн;

- для забезпечення централізованою подачею кисню ліжкового фонду закладів охорони здоров'я області, які надають стаціонарну медичну допомогу пацієнтам з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненої SARS-Cov-2 (для проведення робіт) – 10 833,1 тис.грн;

- для здійснення видатків на харчування тимчасово переміщеним та/або евакуйованим особам, у тому числі дітей, у зв'язку із введенням воєнного стану – 1500,0 тис. гривень. Профінансовано за 8 місяців поточного року на суму 576,0 тис. гривень.

Культура

У Закарпатській області створена дієва базова мережа закладів культури, в тому числі і спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, яка надає можливості реалізуватися відповідно до здібностей та талантів, а також примножувати духовні цінності, сприяти розвитку професійного мистецтва і народної творчості, збереженню культурної спадщини. До 30-річчя незалежності України в області успішно проведено культурний марафон „Не забуваючи минуле, погляд у майбутнє”, у рамках якого відбулись чисельні культурно-мистецькі акції.

Отож станом на вересень 2022 року в області діють 5 професійних театрів, камерний хор „Кантус”, обласна філармонія, в якій працює 6 професійних музичних колективів, Заслужений академічний Закарпатський

народний хор, обласний організаційно-методичний центр культури та центр культури національних меншин, 8 державних музеїв, заклади вищої та фахової передвищої освіти (2 – обласного підпорядкування) та 67 мистецьких шкіл (56 шкіл мистецтв, 8 музичних, 1 художня, 1 хорова, 1 хореографічна школи), 468 бібліотек, 451 установа клубного типу.

З початку року сфера культури активно працює як в онлайн режимі (дистанційно) так і дотримуючись всіх норм і вимог в офлайн. Зокрема всього було проведено 72 заходи, у тому числі конкурси, наради, арт-проекти, майстер-класи та ряд інших заходів передбачених річним планом

Доходи населення

Середня заробітна плата (номінальна) штатного працівника підприємств, установ та організацій у січні 2022 р. становила 12115 грн, що у 1,9 раза вище рівня мінімальної заробітної плати (6500 грн).

Традиційною для економіки залишається галузева диференціація заробітної плати. Найбільшою була заробітна плата працівників підприємств з виробництва електричного устаткування, з виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів, в установах фінансової та страхової діяльності, підприємств з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції, в установах державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування та на підприємствах з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Перевищення заробітної плати відносно середнього рівня по економіці області у зазначених видах діяльності становило 15,9–36,2 відсотка.

Станом на 1 вересня 2022 року заборгованість з виплати заробітної плати становила 11,0 млн грн, у порівнянні з минулим періодом (01.09.2021) борг збільшився на 5,7 млн грн, або на 48,1 відсотка.

Виконання місцевих бюджетів

Станом на 1 вересня 2022 р. до місцевого бюджету області надійшло (без врахування міжбюджетних трансфертів) 5 698,5 млн грн. Враховуючи динаміку надходжень до відповідного періоду минулого року, очікується, що до місцевих бюджетів у 2022 році надійде 9 548,4 млн грн, що на 2 486,0 млн грн або на 35,2 відс. перевищуватиме завдання на рік. Значне перевиконання місцевих бюджетів за доходами у 2022 році очікується внаслідок збільшення надходжень податку на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення та інших виплат військовослужбовцям – у 6,6 разів у порівнянні з аналогічним періодом минулого року.

Видатки у 2022 році очікуються в обсязі 15 408,5 млн грн, що на 11,3 відс., або 1 566,5 млн грн більше, ніж визначено завданнями програми. Зростання обсягу доходів порівняно з завданнями програми зумовило збільшення обсягу видатків, хоча для місцевих бюджетів стало додатковим навантаженням зменшення затверджених показників окремих субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на суму 503,9 млн гривень.

Збройна агресія російської федерації в Україні стала причиною перерозподілу видатків у розрізі галузей бюджетної сфери. Значні кошти, орієнтовно 500,0 млн грн, у 2022 році будуть спрямовані у вигляді трансфертів з місцевого бюджету державному бюджету для підтримки військових частин та територіальної оборони. Внесені у зв'язку із воєнним станом зміни до Бюджетного кодексу України значно спростили процедуру надання таких субвенцій.

Також, актуальними стали програми соціального захисту населення, зокрема ті, які стосуються внутрішньо переміщених осіб. Очікується майже удвічі зростання видатків на соціальний захист – 703,9 млн грн до затверджених програмою – 443,2 млн гривень.

Ринок праці

У поточному році ситуація на ринку праці області характеризується наступним чином. У 2022 році на ринок праці Закарпаття, так як і в цілому в Україні, відчутно вплинула війна.

Насамперед спостерігається зменшення потреби у робочій силі.

У січні-серпні 2021 року роботодавці проінформували центри зайнятості про наявність 6,1 тис. вакансій, що в 1,6 рази менше, ніж у січні-серпні 2021 року.

Упродовж 8 місяців поточного року послугами служби зайнятості скористалися 16,9 тис. осіб, з них 14,5 тис. мали статус зареєстрованого безробітного.

З початку війни по 27.09.2022 статус зареєстрованого безробітного отримали 9,4 тис. осіб, серед них 4,2 тис. - мешканці регіонів, де ведуться активні бойові дії, 1,1 тис. внутрішньо переміщені особи.

За січень-серпень поточного року за сприянням центрів зайнятості роботу отримали 4,1 тис. осіб, що на 37,2 відс. менше від обсягів відповідного періоду 2021 року.

З метою додаткового стимулювання мотивації до праці, матеріальної підтримки безробітних за сприяння обласної служби зайнятості забезпечено тимчасову зайнятість 550 осіб.

Упродовж 8 місяців 2022 року профорієнтаційними послугами охоплено 22,1 тис. осіб, у т.ч. 11,9 тис. осіб, які мали статус зареєстрованого безробітного. та 10,2 тис. осіб, що навчаються у навчальних закладах різних типів (1,6 тис. осіб) або бажають змінити роботу.

Станом на 1 вересня 2022 року послуги служби зайнятості в Закарпатській області отримували 5,8 тис. осіб, які мали статус безробітного, що на 7,4 відс. більше, ніж на відповідну дату минулого року. Отримували допомогу по безробіттю 5,1 тис. осіб, що на 17,2 відс. більше, ніж на 1 вересня минулого року.

Станом на початок вересня поточного року кількість актуальних вакансій, заявлених роботодавцями до Закарпатської обласної служби зайнятості становила 979 одиниць, що на 30,6 відс. менше, ніж на відповідну дату минулого року.

Суттєвим залишається дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили. Станом на 1 вересня 2022 року, в середньому по області, на одне вільне робоче місце претендувало 6 безробітних (на 1 вересня 2021 року – 4 особи).

1.2. Аналіз соціально-економічного розвитку територіальних громад області у 2022 році

Відповідно до постанови Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-ІХ „Про утворення та ліквідацію районів” у Закарпатській області створено 6 районів, а саме: Ужгородський, Мукачівський, Хустський, Берегівський, Тячівський, Рахівський.

Згідно з Перспективним планом формування територій громад Закарпатської області, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 травня 2020 року № 572-р, у Закарпатській області утворено 64 територіальні громади (11 міських, 18 селищних та 35 сільських), які займають 100 відс. площі краю з населенням 1250,1 тис. осіб.

На 2022 рік в області затверджено 71 бюджет: 1 обласний, 6 районних та 64 бюджети територіальних громад (11 міських, 18 селищних та 35 сільських).

Територіальні громади мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. Однак, збройна агресія російської федерації в Україні стала причиною змін у бюджетному законодавстві, наслідком яких став перерозподіл трансфертів, зокрема з державного бюджету та видатків в розрізі галузей бюджетної сфери.

Наразі територіальні громади отримують базову дотацію та освітню субвенцію з державного бюджету, і ще 3 види дотацій та 2 види субвенцій, які надходять через обласний бюджет за рахунок відповідних коштів, отриманих з державного бюджету. Також місцеві бюджети передають трансферти один одному.

Загалом до загального фонду станом на 01.10.2022 територіальні громади отримали трансфертів за рахунок коштів державного бюджету на загальну суму 4 267,3 млн грн (при уточненому плані на рік – 5 554,4 млн грн), з яких:

базова дотація – 971,3 млн грн (план на рік – 1 295,0 млн грн);

освітня субвенція – 3 135,8 млн грн (при плані на рік – 4 068,3 млн грн);

дотація на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я за рахунок відповідної додаткової дотації з державного бюджету – 51,2 млн грн (план – 68,3 млн грн);

дотація на проведення розрахунків протягом опалювального періоду за комунальні послуги та енергоносії, які споживаються установами, організаціями, підприємствами, що утримуються за рахунок відповідних місцевих бюджетів, за рахунок відповідної додаткової дотації з державного бюджету – 39,2 млн грн (план на рік – 39,2 млн грн);

дотація для надання компенсації закладам комунальної форми власності, закладам освіти державної форми власності, що передані на фінансування з місцевих бюджетів, закладам спільної власності територіальних громад області, що перебувають в управлінні обласних рад – 27,0 млн грн (при плані на рік – 27,0 млн грн);

субвенція на здійснення переданих видатків у сфері освіти за рахунок коштів освітньої субвенції – 32,2 млн грн (план на рік – 41,1 млн грн);

субвенція на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету – 10,6 млн грн (план – 15,5 млн грн).

Крім того, з місцевих бюджетів отримано інших дотацій і субвенцій в обсязі 44,5 млн грн при запланованих на рік 45,6 млн гривень.

Реверсну дотацію з початку року перераховано у сумі 26,1 млн грн, але під час воєнного стану ці відрахування до державного бюджету не здійснюються.

Виходячи із звітних даних про надходження до місцевих бюджетів за 9 місяців 2022 року, у середньому по ТГ трансферти з державного бюджету займають 44,9 відс. загального обсягу доходів місцевих бюджетів. Найбільша питома вага в Углянській ТГ – 82,2 відс., Горінчівській ТГ – 81,2 відс. та Нересницькій ТГ – 80,8 відсотка. Найнижчим цей показник є у Чопській ТГ – 14,0 відс., Мукачівській ТГ – 14,3 відс., Холмківській ТГ – по 14,6 відс., Ужгородській ТГ – 15,6 відс. та Оноківській ТГ – 16,1 відсотка. У 22 громадах питома вага трансфертів від 70 до 80 відс. загального обсягу доходів, від 60 до 70 відс. – у 14 ТГ, від 40 до 60 відс. – у 14 ТГ та менше 40 відс. – у 14 ТГ.

Доходи загального фонду бюджетів ТГ (без трансфертів з державного бюджету) на 1 мешканця (по плану) у середньому становлять 5 235,0 гривень. В умовах воєнного стану значно впливає на цей показник надходження податку на доходи фізичних осіб з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу, які є основною причиною зростання доходів місцевих бюджетів у поточному році. Найбільшими доходи на 1 мешканця є у Холмківській ТГ – 14 804 грн, Мукачівській ТГ – 12 632 грн, Ужгородській ТГ – 12 179 грн, Чопській ТГ – 11 764 грн та Оноківській ТГ – 11 115 гривень. Найменшим цей показник є у Нересницькій ТГ – 1 347 грн, Драгівській ТГ і Керецьківській ТГ – по 1 355 гривень. Доходи на 1 мешканця не перевищують 2000 грн у 15 ТГ, від 2000 грн до 5000 грн у 35 ТГ та від 5000 грн до 11000 грн у 9 ТГ.

Територіальні громади області і надалі потребують розбудови соціальної інфраструктури, зокрема у сільській місцевості, доволі велика їх кількість має обмежені фінансові ресурси, їм бракує кваліфікованих кадрів та досвіду стратегічного планування.

Відповідно до Закону України „Про співробітництво територіальних громад” від 17.06.2014 № 1508-VII передбачений механізм міжмуніципальної співпраці територіальних громад, який дозволяє консолідувати зусилля для вирішення актуальних і проблемних питань, що виникають в процесі їх розбудови. Таким чином питання, які складно вирішувати самотійно: збір, утилізація та переробка сміття; забезпечення якісного централізованого водопостачання та водовідведення; ремонт та прибирання доріг, організація пасажирських перевезень, утримання пожежної охорони, розвиток туристичного потенціалу, вирішення питань освіти знаходять швидше і ефективніше рішення..

РОЗДІЛ 2. Перспективи та основні завдання економічного і соціального розвитку області у 2023 році.

2.1. Актуальні питання, завдання та заходи соціально-економічного розвитку області у 2023 році: галузевий розріз

Зовнішньоекономічна діяльність та інвестиційна політика

Актуальні питання:

залучення іноземного капіталу у інвестиційні проєкти зі значними інвестиціями на території області;

формування сприятливого інвестиційного іміджу області для іноземних інвесторів;

розвиток мережі індустріальних парків;

доступ до інвестиційних ресурсів;

податкові стимули/канікули;

підтримка у започаткуванні та розвитку експорту;

підтримка релокації (пошук транспорту, приміщень);

підтримка в отриманні дозвільних документів (сертифікати, ліцензії тощо);

комунікація з бізнесом (обмін досвідом та інформацією);

відсутність авіасполучення між Ужгородом та країнами Європейського Союзу;

збереження трудового потенціалу.

Ключові завдання та заходи:

стимулювання розвитку мережі індустріальних та еко-індустріальних парків;

організація та проведення офіційних зустрічей та конференцій з питань популяризації інвестиційних можливостей та розвитку експортного потенціалу підприємств області;

актуалізація та поширення інформації про інвестиційні та експортні пропозиції територіальних громад з метою залучення інвестиційних коштів у їх розвиток, земельні ділянки, об'єкти нерухомості, які пропонуються для реалізації інвестиційних проєктів;

надання консультативно-методичної допомоги територіальним громадам щодо розробки інвестиційних паспортів та інвестиційних проєктів, інформаційний супровід реалізації проєктів зі значними інвестиціями на території області;

залучення представників бізнес-спільноти області до участі у інвестиційних форумах та бізнес-конференціях;

співпраця та налагодження обміну інформацією із зацікавленими державними установами у напрямі розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та залучення інвестицій, офіційними представництвами України за кордоном, у

тому числі торговельно-економічними місіями у їх складі, для промоції інвестиційного та експортного потенціалу підприємств області під час виставково-ярмаркових заходів, презентацій, візитів;

налагодження оперативного обміну актуальною інформацією з питань інвестування.

Промисловість

Актуальні питання:

формування конкурентоспроможних галузей промисловості області на базі ефективної роботи релокованих підприємств, що перемістились з територій України, наближених до зони бойових дій на територію краю;

нестабільність роботи промислових підприємств в умовах воєнного стану при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності: складні експортно-імпортні розрахунки в нових економічних умовах, постійне коливання курсів валют та ускладнені міжнародні розрахункові операції, недостатній перелік товарів критичного імпорту;

у зв'язку з загальною мобілізацією в ЗСУ спостерігається тотальна нестача робочої сили та кваліфікованих кадрів;

високі ціни на енергоносії, сировину і матеріали; низька конкурентоспроможність продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках через застаріле та енергоємне обладнання, неповна завантаженість виробничих потужностей; значна потреба у внутрішніх та зовнішніх інвестиціях для відновлення і розвитку виробництв; третина машинобудівних підприємств та переважна більшість підприємств легкої промисловості працює за давальницькою схемою і залежить від зарубіжних партнерів, що стримує розвиток вітчизняних підприємств, які спеціалізуються на виробництві сировинної продукції.

Ключові завдання та заходи:

створення сприятливих умов на території області для роботи релокованих підприємств, підтримка та супровід релокованого бізнесу та території області, допомога в підборі площ для розміщення виробництв, перевезенні й розселенні персоналу; добір працівників у місцях дислокації після переїзду;

залучення підприємств місцевої промисловості до виконання завдань оборонного характеру, зокрема, виробництва товарів оборонного призначення та для створення логістичних і сервісних центрів підтримання військової та спеціальної техніки;

підтримка промислових та індустріальних парків на території області; впровадження прогресивних технологічних процесів; освоєння нових конкурентоспроможних виробів; промоція експортних можливостей регіону та просування товаровиробників області; підтримка та сприяння розвитку виробництва товарів, які стануть альтернативою полімерам (упаковка, тара) та популяризація їх використання в торговельних закладах; перехід підприємств від давальницької схеми виробництва на виготовлення продукції з власної сировини; подальше залучення іноземних та вітчизняних інвестицій.

Внутрішня торгівля

Актуальні питання:

у зв'язку з воєнним станом змінюється структура товарообороту роздрібною торгівлі, а саме, зростає обсяг реалізації імпортного товару. У зв'язку з воєнною агресією багато вітчизняних виробників припинили свою виробничу та торгову діяльність, тому велика кількість товарів надходить з-за кордону. Змінюються логістичні шляхи доставки між регіонами, що призводить до зміни структури товарообігу в цілому;

знизилась платоспроможність населення, нестабільний та зростаючий курс валют призвів до зростання цін на основні соціально значущі товари та послуги;

часте коливання курсу валют та постійне його зростання, а також зростання цін на паливо і енергоносії, призводять до зростання цін на продукти харчування та товари першої необхідності;

наявність несанкціонованої та стихійної торгівлі, наслідками якої є порушення правил торгівлі, прав споживачів, реалізація товарів без відповідних документів, що засвідчують якість, безпеку та походження товарів;

низький рівень інтернет покриття, особливо в гірських та сільських територіях області, що перешкоджає впровадженню та використанню безготівкових розрахунків.

Ключові завдання та заходи:

забезпечення споживачів якісними та безпечними товарами та послугами; захист прав споживачів; виведення з тіні торговельної діяльності шляхом подальшого впровадження в роздрібній торгівлі реєстраторів розрахункових операцій (в тому числі у сфері ресторанного господарства), особливо в сільській місцевості;

легалізація робочих місць;

підтримка вітчизняних виробників товарів і послуг, сприяння розширенню їх діяльності на внутрішньому ринку та виходу зовнішні ринки де доцільно застосувати шаблон заходів воєнної економіки. Він передбачає одночасні дії в наступних напрямках: макроекономічна стабільність, підтримка купівельної спроможності внутрішнього попиту, збереження вітчизняних товаровиробників.

Агропромисловий комплекс

Актуальні питання:

недостатня забезпеченість підприємств агропромислового комплексу, в тому числі переробних підприємств обіговими коштами, необхідність їх залучення для проведення комплексу осінньо - польових робіт, переробки продукції та обмеженість бюджетної підтримки;

недостатня кількість інфраструктурних об'єктів (холодильників з регульованим газовим середовищем із зберігання плодово-ягідних та винограду, овоче-, картопле-, фрукто- та зерносховищ, теплиць з виробництва овочів, молоко- та м'ясопереробних підприємств, забійних пунктів) у сільгосп підприємствах області;

відсутність на території області виноградного розсадника;

недосконалість наукового супроводу та відповідних навчальних програм у вівчарстві, виноградарстві та виноробстві;

недосконалість нормативно-правового регулювання розвитку виноробства, зокрема діяльності малих виробництв виноробної продукції та фруктових дистилатів.

Ключові завдання та заходи:

створення належних умов для розвитку виробництва продукції рослинництва;

досягнення позитивних змін у галузі рослинництва;

створення нових робочих місць;

захист сільськогосподарських підприємств від ризиків втрат виробництва рослинницької продукції на умовах відшкодування вартості придбання та встановлення відповідних систем і обладнання;

стимулювання будівництва та реконструкції інфраструктурних об'єктів шляхом часткового відшкодування;

розвиток садівництва, виноградарства та ягідництва;

модернізація та оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва;

сприяння розвитку галузей тваринництва, зокрема пріоритетної - вівчарства;

створення фермерських господарств та сімейних фермерських господарств;

максимально ефективного використання наявних ресурсів розвитку та створення робочих місць в галузі, підвищення рівня забезпеченості продукцією власного виробництва.

Туристично-рекреаційна сфера

Актуальні питання:

відсутність розробленої і затвердженої на державному рівні програми підготовки та перепідготовки фахівців туристичного супроводу (екскурсоводи, гіді-перекладачі, провідники, спортивні інструктори тощо);

вдосконалення статистичної звітності у галузі туризму;

підвищення якості надання туристичних послуг;

відсутність мережі профільних органів місцевого самоврядування.

Ключові завдання та заходи:

запровадження обов'язкової звітності всіх суб'єктів туристичної

діяльності (санаторно-курортні, туристично-рекреаційні, готельні об'єкти, а також ліцензовані суб'єкти туристичної діяльності) незалежно від форм власності;

проведення навчань із залученням науковців та провідних спеціалістів у галузі туризму за державними програмами; відновлення роботи Боржавської вузькоколійки з метою створення нового туристичного продукту, що сприятиме зайнятості населення та збільшенню надходжень до місцевих бюджетів;

розробка єдиних показників (критеріїв) статистичної звітності в галузі туризму на державному рівні та запровадження обов'язкової звітності. Запровадження обов'язкової звітності всіх суб'єктів туристичної діяльності (санаторно-курортні, туристично-рекреаційні, готельні об'єкти, а також ліцензовані суб'єкти туристичної діяльності), незалежно від форм власності.

Дорожнє господарство

Актуальні питання:

недостатнє фінансування дорожньої галузі, що не дозволяє проводити будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт мережі доріг місцевого значення області в необхідних обсягах з доведенням термінів експлуатації дорожнього покриття до міжремонтних строків;

недостатнє фінансування на ремонт штучних споруд (мости), більша частина яких знаходиться в аварійному стані.

Ключові завдання та заходи:

приведення у відповідність із вимогами сучасних стандартів автомобільних доріг з відповідною дорожньою інфраструктурою за напрямками міжнародних транспортних коридорів;

розбудова та проведення ремонту магістральних автомобільних доріг за напрямками міжнародних і національних транспортних коридорів, під'їздів до контрольно-пропускних пунктів на державному кордоні.

Енергозбереження та енергоефективність

Актуальні питання:

низький рівень впровадження в територіальних громадах системи енергоменеджменту та енергомоніторингу;

відсутня практика залучення приватних інвесторів (енергосервісних компаній) для проведення термомодернізації будівель бюджетних установ;

недостатня робота органів місцевого самоврядування та виконавчих комітетів місцевих рад щодо впровадження заходів з енергозбереження шляхом розроблення та реалізації відповідних місцевих програм та залучення на ці цілі коштів з різних джерел фінансування, не заборонених законодавством України.

Ключові завдання та заходи:

впровадження на місцевих рівнях системи енергоменеджменту та

енергомоніторингу;

розроблення та затвердження нових місцевих програм з енергоефективності на наступні роки, у тому числі з підтримки реалізації енергоефективних заходів для багатоквартирних житлових будинків, у яких функціонують ОСББ, у форматі реалізації програми „ЕНЕРГОДІМ” державної установи „Фонд енергоефективності”;

визначення напрямків скорочення обсягів енергоспоживання в усіх сферах господарювання, підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів;

впровадження заходів з економії енергоресурсів;

необхідність спрямування фінансових ресурсів із місцевих бюджетів у наступних роках для здійснення фінансування програм з енергоефективності.

Природоохоронні заходи

Актуальні питання:

забруднення поверхневих водойм стічними водами об'єктів житлово-комунального господарства області та цивільного призначення;

організація централізованого збору, розміщення та утилізації твердих побутових відходів.

Ключові завдання та заходи:

зменшення скиду забруднених стічних вод передбачається за рахунок будівництва водокористувачами локальних каналізаційно-очисних споруд, інтенсифікації існуючих каналізаційно-очисних споруд, реконструкції та будівництва нових каналізаційно-очисних споруд.

Розвиток освітньої галузі

Актуальні питання:

подальше розширення мережі закладів дошкільної освіти всіх типів та форм власності та створення додаткових місць для дітей відповідного віку;

оптимізації мережі закладів загальної середньої освіти;

впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій для учасників освітнього процесу.

Ключові завдання та заходи:

вивчення доцільності будівництва нових закладів, більш інтенсивне використання наявних площ занедбаних закладів дошкільної освіти;

сприяння розвитку та збереженню мережі закладів дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів та форм власності;

зміцнення навчально-матеріальної бази закладів загальної середньої освіти області;

створення безпечного, комфортного, безбар'єрного середовища;

дотримання вимог Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, відповідно до методичних вимог безпеки щодо освітнього

середовища у всіх типах шкіл;

забезпечення взаємозв'язку ринку освітніх послуг і ринку праці;

упровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кадрів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти;

популяризація робітничих професій;

здійснення заходів щодо ліцензування нових професій, актуальних на ринку праці; ліцензування різних видів підготовки кадрів;

осучаснення навчально-матеріальної бази та інформаційно-технічного забезпечення закладу дошкільної освіти;

збільшення відсотка охоплення дошкільною освітою.

Підтримка сім'ї, дітей та молоді

Актуальні питання:

недостатня кількість соціальних працівників у територіальних громадах, у т.ч. для роботи з внутрішньо переміщеними особами, сім'ями з дітьми;

часткове забезпечення соціальним супроводом дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей, та низька якість соціального супроводу ДБСТ, ПС в цілому;

недостатня кількість підготовлених патронатних сімей.

Ключові завдання та заходи:

забезпечення фахівцями соціальної роботи територіальні громади для здійснення соціального супроводу дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей.

Охорона здоров'я

Актуальні питання:

Враховуючи військові дії, які сьогодні тривають, вкрай важливим є створення в Закарпатській області реабілітаційного центру для довготривалої реабілітації та рекреації, як для військових, так і для цивільних за основними напрямками лікувально-реабілітаційних впливів.

Ключові завдання та заходи:

продовження здійснення оперативного моніторингу за епідситуацією в області на COVID-19 до періоду завершення епідемії, що триває;

реалізація стратегічних напрямків щодо подальшого реформування медичної галузі, в умовах адміністративно-територіальної реформи, що відбулась, децентралізації та автономізації закладів охорони здоров'я області;

підвищення доступності медичної допомоги жителям області шляхом наближення менш складних послуг до пацієнта за місцем його перебування та концентрація високотехнологічних медичних послуг у спеціалізованих закладах охорони здоров'я (кластерних та надкластерних);

створення реабілітаційного центру для довготривалої реабілітації та рекреації шляхом реконструкції.

Культура

Актуальні питання:

недотримання законодавства у сфері культури органами місцевого самоврядування (насамперед, щодо мінімальних соціальних нормативів, відсутність погоджень з МКІП щодо базової мережі, переведення працівників на режим неповного робочого дня);

недостатнє фінансування на збереження пам'яток культурної спадщини з державного бюджету.

Ключові завдання та заходи:

підготовка та проведення культурно-мистецьких акцій, фестивалів, конкурсів, концертів, театральних прем'єр, презентації книг тощо;

виготовлення облікової документації об'єктів культурної спадщини та їх відповідне нанесення на карти Державного земельного кадастру;

інвентаризація пам'яток культурної спадщини області, виявлення та облік нових об'єктів;

співпраця з обласними творчими спілками, громадськими об'єднаннями, національно-культурними товариствами з питань розвитку культури, підтримка творчої та обдарованої молоді, дітей.

Ринок праці

Актуальні питання:

дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили;

аналіз співвідношення вакансій та незайнятих громадян в професійно-кваліфікаційному розрізі показує, що вільних робочих місць менше від кількості претендентів практично за всіма групами професій.

Ключові завдання та заходи:

сприяння забезпечення зайнятості населення, заходів, які сприяють працевлаштуванню незайнятим громадянам, які звернулися в службу зайнятості;

підвищення результативності співпраці з роботодавцями, якісне заповнення вакансій;

підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації безробітних відповідно до сучасних вимог роботодавців та потреб ринку праці;

подальше сприяння тимчасовій зайнятості з метою збереження мотивації до праці та матеріальної підтримки безробітних;

здійснення профорієнтаційних заходів для населення, в т.ч. безробітних з урахуванням тенденцій розвитку ринку праці і моніторингу кадрової потреби економіки області, з використанням новітніх технологій;

надання сучасних профорієнтаційних послуг з питань розвитку навичок самовизначення, самомотивації, самостійного планування кар'єри для різних категорій клієнтів служби зайнятості.

2.2. Перспективні напрями та джерела фінансування регіонального розвитку в області

Для виконання цілей, визначених Регіональною стратегією розвитку Закарпатської області на період 2021 – 2027 років та Планом заходів з її реалізації у 2021 – 2023 роках, у Програмі соціально-економічного розвитку відображені завдання, які частково або повністю забезпечують впровадження проектів регіонального розвитку.

Збереження та розвиток людського та соціального капіталу

Головні завдання:

забезпечення рівного доступу та підвищення якості дошкільної, загальної середньої освіти та конкурентоспроможності професійно-технічної освіти;

забезпечення культурно-мистецького розвитку і збільшення доступу до послуг у сфері культури для мешканців сільських та гірських територій;

збереження регіональних об'єктів і територій історико-культурної спадщини;

розвиток сфери соціальних послуг та зміцнення громадського здоров'я;

забезпечення рівного доступу та підвищення якості медичних послуг;

гармонійний розвиток національних меншин;

зміцнення громадянського суспільства, соціальної сфери та соціальної включеності.

Очікувані результати:

створення належних умов навчання в освітніх закладах області;

зміцнення матеріально-технічної бази навчальних закладів;

створення навчально-практичних центрів за галузевим спрямуванням; на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти;

модернізація закладів сфери культури;

збереження об'єктів культурної спадщини;

розширення спектру соціальних послуг;

формування здорового способу життя в дітей та молоді;

забезпечення гендерної рівності;

поліпшення житлових умов молоді, учасників антитерористичної операції, внутрішньо переміщених осіб;

підвищення якості надання медичної допомоги;

посилення інституційної спроможності організацій громадянського суспільства.

Фінансовий ресурс:

кошти місцевих бюджетів;

кошти державного фонду регіонального розвитку;

залучені кошти міжнародної технічної допомоги;

кошти регіональних цільових програм.

***Прискорення досягнення конкурентоспроможності та інноваційності
регіональної економіки***

Головні завдання:

- розвиток малого і середнього підприємництва;
- розвиток туристичної та оздоровчої сфери;
- підвищення конкурентоспроможності ключових секторів регіональної економіки;
- розвиток мереж транспортного сполучення та просторової інфраструктури;
- ефективне управління регіональним розвитком;
- розвиток транскордонного співробітництва.

Очікувані результати:

- формування інфраструктури підтримки бізнесу;
- відкриття нових ринків збуту товарів і послуг;
- удосконалення транспортної та прикордонної інфраструктури області;
- розвиток мережі центрів надання адміністративних послуг;
- розширення спектру туристичних послуг;
- промоція туристичного потенціалу області;
- реконструкція міжнародного аеропорту „Ужгород”;
- впровадження енергозберігаючих проектів, у тому числі спрямованих на виробництво та використання альтернативних видів палива;
- розбудова кордону, дорожньої та прикордонної інфраструктури.

Фінансовий ресурс:

- кошти місцевих бюджетів;
- кошти державного фонду регіонального розвитку;
- кошти регіональних цільових програм.

***Забезпечення стимулювання залучення іноземних інвестицій та
розвиток мережі індустріальних та еко-індустріальних парків***

Головні завдання:

- стимулювання розвитку мережі індустріальних та еко-індустріальних парків;
- підвищення інвестиційної привабливості області з метою залучення нових інвестиційних ресурсів у економіку області;
- методична підтримка та супровід інвесторів під час реалізації інвестиційних проектів із значними інвестиціями;
- методична підтримка територіальних громад з метою найбільш ефективного використання інвестиційного потенціалу території;
- інформаційна підтримка місцевих товаровиробників щодо виходу на нові ринки збуту продукції.

Очікувані результати:

створення нових індустріальних парків;
розвиток та модернізація транспортно-логістичної інфраструктури;
сприяння у підготовці і реалізації стратегічних проектів зі значними інвестиціями;

зростання зовнішньої торгівлі товарами і послугами області, збільшення частки товарів з високим ступенем переробки у структурі експорту підприємств області.

Фінансовий ресурс:

кошти державного бюджету;
кошти місцевих бюджетів;
власні кошти підприємств та організацій;
кошти міжнародних інституцій.

Побудова локальних економік знань та смарт-спеціалізація

Головні завдання:

сприяння інноваціям у сферах, визначених смарт-спеціалізацією регіону;
створення мережі хабів на території області;
розвиток людських ресурсів у галузях смарт-спеціалізації регіону.

Очікувані результати:

підтримка інноваційних досліджень та технологій у промисловості на основі використання ланцюгів „освіта – наука – виробництвом” та кластерного підходу;

розвиток регіональної інноваційної інфраструктури;

підтримка створення унікальних інноваційних туристично-рекреаційних продуктів, ключових передових технологій, хабів у регіоні;

створення інфраструктури підтримки кіноіндустрії на території області;

співробітництво між навчальними закладами, науково-дослідними установами і підприємствами.

Фінансовий ресурс:

кошти державного фонду регіонального розвитку та фінансування через галузеві державні програми;

програми міжнародної технічної допомоги.

Забезпечення охорони довкілля, екологічно збалансованого і раціонального природокористування та просторової гармонії

Головні завдання:

збереження та відтворення біологічного і ландшафтної різноманіття, природних комплексів, водних, земельних та лісових ресурсів, розширення регіональної екологічної мережі;

покращення якості навколишнього середовища на природних і урбанізованих територіях регіону;

розвиток і вдосконалення систем та засобів захисту територій від природних лих і техногенних катастроф та глобальних змін клімату;

актуалізація, уточнення і впровадження чинної Стратегії поводження з відходами у Закарпатській області, розробленої і схваленої на 15-річний період;

впровадження екологічної і природоохоронної складових в розробку і оновлення містобудівної документації.

Очікувані результати:

впровадження завдань із збереження і раціонального використання водних ресурсів;

захист територій і населених пунктів регіону від повеней, паводків і підтоплень;

створення системи моніторингу невиснажливого і раціонального використання ресурсів мінеральних і термальних вод області;

підвищення якості водопостачання і очистки стічних вод на всій території області;

вдосконалення системи раннього оповіщення та підготовки мешканців населених пунктів до дій в умовах потенційних природних лих і техногенних катастроф;

розвиток системи забезпечення пожежної та техногенної безпеки на території Закарпатської області.

Фінансовий ресурс:

кошти місцевих бюджетів;

кошти державного бюджету;

залучені кошти міжнародної технічної допомоги;

регіональні цільові програми.

Забезпечення сталого розвитку сільських та гірських територій в умовах системних реформ

Головні завдання:

вирівнювання диспропорцій розвитку гірських, передгірних і низинних територій;

підтримка формування ефективного і спроможного місцевого самоврядування та органів державної влади на основі нового адміністративно-територіального устрою області;

забезпечення пріоритетного публічного інвестування у розвиток територій і громад сільських та гірських районів на всіх рівнях врядування.

Очікувані результати:

розвиток інфраструктури гірських населених пунктів;

створення економічних точок зростання в територіальних громадах;

підтримка суб'єктів підприємництва, які функціонують в гірських та передгірських населених пунктах, у тому числі традиційних і найбільш перспективних видів діяльності лісового та сільського господарства;

підвищення інвестиційної привабливості територіальних громад сільських та гірських територій регіону;

сприяння міжмуніципальній співпраці територіальних громад Закарпаття та інших регіонів України.

Фінансовий ресурс:

місцеві бюджети;

галузеві регіональні програми;

програм міжнародної технічної допомоги;

інвестиційні кошти на впровадження окремих проектів.

РОЗДІЛ 3. Підтримка внутрішньо переміщених осіб на період дії воєнного стану

3.1. Аналіз стану справ з підтримки внутрішньо переміщених осіб в області

За оперативними даними мобільних операторів в області перебувають понад 340 тис. внутрішньо переміщених осіб, які внаслідок російсько-української війни перемістилися на територію Закарпаття. Органами соціального захисту населення районних військових адміністрацій, виконавчими органами територіальних громад та працівниками Центрів надання адміністративних послуг (ЦНАП) інформація про понад 154 тис. осіб (в тому числі 53,4 тис. дітей, 4,7 тис. осіб з інвалідністю, 18,8 тис. осіб похилого віку) внесена до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, держателем якої є Міністерство соціальної політики України.

Після взяття на облік за місцем фактичного проживання та отримання довідки встановленого взірця всі внутрішньо переміщені особи мають право на призначення та виплату усіх видів державних допомог та отримують соціальні, освітні, медичні послуги відповідно до потреб і вимог чинного законодавства.

Реалізація заходів з підтримки внутрішньо переміщених осіб здійснюється шляхом фінансування коштами місцевих бюджетів закладів освіти, культури, охорони здоров'я, фізичної культури, соціального захисту населення, які надають відповідні публічні послуги всім жителям області.

З метою вирішення нагальних питань, які постають перед вимушеними переселенцями, а також для організації прийому, зберігання і видачі гуманітарної допомоги, для внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах області створені центри (пункти), що виконують функції гуманітарних хабів. Фінансування таких гуманітарних центрів (пунктів) в територіальних громадах здійснюється за рахунок коштів благодійних організацій, волонтерів, особистих внесків мешканців, у тому числі із закордону. Найпоширеніші питання, з якими ВПО звертаються до центрів: допомога у розміщенні, забезпеченні продуктами харчування, одягом, засобами гігієни тощо. Їм надається необхідна допомога, в тому числі і у забезпеченні тимчасовим безоплатним житлом та харчуванням. Як правило, розміщуються внутрішньо переміщені особи у комунальних закладах громад, де наявне опалення та є необхідні умови для проживання. При потребі у цих приміщеннях проводяться поточні ремонтні роботи по реконструкції котельень, електромереж, водопостачання та водовідведення. На пільгових умовах здійснюється забезпечення твердим паливом.

У місцях тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб, передбачено розміщення інформації щодо адреси та номера телефону закладу первинної медико-санітарної допомоги, куди може звернутися громадянин для отримання первинної медичної допомоги, за рецептами по державній програмі

„Доступні ліки”, з питань тимчасової чи постійної втрати працездатності, а також стосовно їх можливостей на отримання пільг, гарантій, компенсацій, міжнародної підтримки тощо.

Переселенці, волонтери та всі інші отримують юридичні консультації в Центрі правової підтримки осіб, постраждалих внаслідок вторгнення росії, до якого залучені науково-педагогічні працівники юридичного факультету УжНУ, адвокати-практики та юрисконсульти регіону. Ініціативу реалізують Національна академія правових наук України, Ужгородський національний університет спільно із Закарпатською обласною військовою адміністрацією.

З метою удосконалення взаємодії органів державної влади, установ і організацій із надання допомоги сім'ям та дітям, які постраждали від військових дій збройних сил російської федерації, надання їм соціальної та психосоціальної підтримки, правової допомоги, тощо Закарпатський обласний центр соціальних служб визначений головним партнером проєкту „Інтегрована підтримка через міждисциплінарні мобільні команди”, який реалізується міжнародним благодійним фондом „Українська фундація громадського здоров'я” у співпраці та фінансової підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). На території області вже створено та функціонує 5 мультидисциплінарних мобільних команд (ММК), а саме в м. Ужгород, м. Чоп, м. Виноградів, смт. Великий Березний та обласна ММК. В кожному ММК входить фахівець із соціальної роботи, юрист, психолог та медик.

Крім того, з метою заохочення місцевого населення до надання тимчасового прихистку внутрішньо переміщеним особам розпорядженням голови обласної військової адміністрації 18.08.2022 № 446 внесені зміни в Регіональну програму „Турбота” щодо посилення соціального захисту громадян на 2022 – 2024 роки в частині надання закарпатцям, які безоплатно прихистили вимушених переселенців, матеріальної допомоги в сумі 4000,0 грн за розміщення у вересні або жовтні 2022 року двох і більше внутрішньо переміщених осіб на період не менше 30 календарних днів. Ці кошти дозволять частково компенсувати витрати на житлово-комунальні послуги та інші побутові потреби. На сьогоднішній день в регіоні напрацьовують механізми для розширення допомоги на чотири місяці – з листопада по лютий.

Відбувається масове переміщення громадян з дітьми у межах України, а також за кордон.

З початку введення воєнного стану на територію області станом на 19 жовтня 2022 року **прибули:**

179 дітей без супроводу батьків або інших законних представників, 172 продовжують перебувати на території області.

32 – ДБСТ в них 239 дітей (виїхали 24 в них 191 дитина) продовжують перебувати на території області 8 (48 дітей);

28 – ПС в них 71 дітей (виїхали 10 в них 23 дитини) продовжують перебувати на території області 18 (48 дітей);

125 – сімей опікунів/піклувальників в них 216 дітей (виїхали 84 в них 143 дітей), залишилося 38 (71 дитини); (3 сім'ї опікунів (3 дитини) зняті з обліку у зв'язку з досягненням повноліття підопічних);

1 – патронатна сім'я в якій виховується 3 дитини.

32 – заклади (740 дітей) із цілодобовим перебуванням дітей (виїхало 17 в них 484 вихованці), залишилося 15 закладів, в них 256 дітей, в тому числі 159 статусних дітей)

31 березня 2022 р. за ініціативи служби у справах дітей облдержадміністрації відбулося засідання за круглим столом. До обговорення нагальних питань у сфері захисту прав дітей, спричинених збройною агресією Російської Федерації на територію України, були запрошені органи державної влади у сфері освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, юстиції, прикордонної служби, громадські організації та міжнародні партнери - ГО „Неємія”, МБФ СОС дитячі містечка України, ЗЖГО „Веста”, „Комітет медичної допомоги на Закарпатті”, МФОЗНС „Регіон Карпат”, представництва УВКБ ООН, БФ Доркас Ейд Інтернешинал, БФ „Світ без сиріт”, ГО „Співчуття”, БФ „Щасливі серця”

Зустріч дала змогу обговорити питання можливості організації щодо підтримки осіб, які вимушено перемістилися на територію Закарпатської області.

Відповідно до листа Міністерства розвитку громад та територій України щодо надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на викуп, будівництво житла з метою передачі для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб та постанови Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2022 р. № 495 „Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб” обласною військовою адміністрацією надіслано інформацію щодо земельних ділянок для будівництва житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб.

Крім того, 23 вересня голова Закарпатської ОВА Віктор Микита разом із заступником керівника Офісу Президента Кирилом Тимошенком в Ужгороді презентували проєкт забезпечення житлом вимушених переселенців у межах „земельного банку”. Цей проєкт передбачає зведення забудовником житлового будинку на землі державної форми власності з подальшою безоплатною передачею частини квартир державі для забезпечення потреб внутрішньо переміщених осіб. За попередньою домовленістю до держпідприємства, як замовника, перейде 10 відс., відповідно 1000-1200 кв. м житла. Разом з тим, інвестором, враховуючи вимоги сьогодення, запропоновано частину квадратних метрів житла виділити в будинку, котрий введуть в експлуатацію в жовтні цього року. Водночас третьою стороною до проєкту долучили Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, яке проведе ремонт та облаштує квартири меблями й побутовою технікою.

За наданими виконавчими комітетами місцевих рад територіальних громад області відомостей за зверненнями власників житлових приміщень, які тимчасово розмістили ВПО, щомісяця формуються згідно із встановленим Порядком відомості щодо переліку таких домогосподарств, кількості тимчасово розміщених ВПО та обсягу необхідної компенсації витрат за тимчасове розміщення ВПО.

У період з березня по вересень 2022 року за Урядовою соціальною програмою „Прихисток” у 3553 домогосподарствах знайшли прихисток понад 12,6 тис. внутрішньо переміщених осіб.

Загальний обсяг витрат, що підлягає компенсації за березень – вересень 2022 року, становить 19 815,13 тис. грн, фактично проведено відшкодування у сумі 13 906,87 тис. грн, у тому числі: за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету 4 463,84 тис. грн, коштів Товариства Червоного Хреста України – 9 443,03 тис. гривень.

Механізм відшкодування видатків на комунальні послуги, спожитих у будівлях (приміщеннях) закладами, підприємствами, установами та організаціями державної і комунальної форми власності, закладами освіти приватної форми власності, у яких в умовах воєнного стану на безоплатній основі розміщені тимчасово переміщені особи, передбачено постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 261 „Про затвердження Порядку та умов надання компенсації місцевим бюджетам на оплату комунальних послуг, що надаються під час розміщення тимчасово переміщених осіб, у період воєнного стану” (зі змінами).

Відповідно до цієї постанови подано Мінрегіону зведені реєстри видатків на отримання компенсації комунальних послуг по Закарпатській області у сумі 47 665 895,43 грн, у т.ч. за:

березень –	18 839 712,92 грн
квітень –	14 165 474,84 грн
травень –	6 353 561,71 грн
червень –	3 611 025,79 грн
липень –	2 801 777,12 грн
серпень –	1 894 343,05 грн

Станом на 19.10.2022 виділено кошти із резервного фонду державного бюджету у сумі 39 358,74 тис. грн, що дало можливість забезпечити відшкодування витрат на комунальні послуги за березень, квітень та травень 2022 року у повному обсязі.

З початку військової агресії російської федерації проти України місцями компактного проживання для внутрішньо переміщених осіб стали 307 закладів бюджетної сфери (школи, дошкільні, позашкільні, оздоровчі, спортивні заклади, гуртожитки тощо), де проживали понад 15,5 тис. внутрішньо переміщених осіб, які були охоплені безкоштовним харчуванням, іншими послугами забезпечення життєдіяльності.

З метою організації проживання внутрішньо переміщених осіб з числа маломобільних груп населення обласною військовою адміністрацією доручено виконавчим органам територіальних громад області у разі виселення внутрішньо переміщених осіб зі шкіл та дитячих садків у зв'язку з початком навчального року забезпечити переселення таких осіб до інших облаштованих місць довгострокового проживання. На сьогоднішній день триває робота щодо підготовки таких місць до осінньо-зимового періоду.

Разом з тим, в області відібрано 80 об'єктів різної форми власності, в приміщенні яких здійснюється ремонт коштами місцевих бюджетів, благодійних, релігійних та міжнародних організацій, для подальшого проживання в них внутрішньо переміщених осіб, зокрема із числа маломобільних груп населення. Фінансування видатків здійснюється також в межах обласної Програми облаштування місць для тимчасового перебування

внутрішньо переміщених осіб у Закарпатській області на 2022 рік, затвердженою розпорядженням голови обласної військової адміністрації від 04.08.2022 № 419.

3.2. Пріоритетні завдання та заходи для підтримки внутрішньо переміщених осіб на період дії воєнного стану

Актуальні питання:

потреба в тимчасовому і соціальному житлі для внутрішньо переміщених осіб значно перевищує можливості територіальних громад сформувати фонди такого житла;

значна частина громадян потребують безоплатного забезпечення продовольчими товарами тривалого зберігання та засобами гігієни;

зростає потреба в обігрівальних приладах;

діти шкільного віку з числа ВПО потребують забезпечення гаджетами для навчання онлайн;

у зв'язку із відсутністю достатньої кількості місць в дошкільних закладах необхідні системні рішення щодо дітей, зокрема:

- волонтерські центри, які бодай би частково брали на себе функції дитячих садків або створення територіальними громадами додаткових місць у дошкільних закладах;

- допомога громад у самоорганізації з догляду дітей одне одного.

Ключові завдання та заходи:

збільшення в територіальних громадах (залежно від кількості ВПО) кількості соціальних працівників та посилення надання психологічної підтримки як ВПО, так і сім'ям військовослужбовців;

налагодження системи обліку інформації щодо наявних залишків продуктів, за допомогою якої можна було б перекривати нестачу або роздавати їх як благодійність; створення чіткої інструкції щодо отримання всіх видів допомог для ВПО або запровадження в ЦНАПах роботи „єдиного вікна” для цієї категорії громадян, в тому числі, для підтримки людей, які не вміють користуватися електронними засобами, зокрема „Дією”;

налагодження координації комунікацій між всіма, хто в той чи інший спосіб опікується ВПО (оптимально – це має бути єдиний ресурс при кожній ОВА/РВА, де зібрані всі можливості, які надають волонтери),

створення єдиного комунікаційного майданчика і координаційного центру для всіх волонтерів (єдину точку, де всі ВПО могли б дізнатись інформацію про те, які в них є можливості (надані державою, громадами, фондами, волонтерами тощо);

активізації роботи центрів зайнятості в частині сприяння забезпечення роботою ВПО;

посилення інформування про всі культурні ініціативи та заходи, налагодити в кожній громаді роботу з місцевими мешканцями та ВПО в частині мовного питання, релігійної і побутової культури.

РОЗДІЛ 4. Поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища в області

4.1. Аналіз стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища в області

Небезпека техносфери для населення та навколишнього середовища області обумовлена наявністю на території районів з високою густотою проживання населення, розгалуженої мережі газо-, нафто-, продукто- та етиленопроводів, наявністю у промисловості, сільському господарстві, енергетиці і комунальному господарстві хімічно небезпечних, пожежно- та вибухонебезпечних об'єктів.

Слід відмітити, що територія області не відноситься до зони спостереження об'єктів першої чи другої категорії радіаційної небезпеки. На території області відсутні об'єкти, для яких встановлюються санітарно-захисна зона та зона спостереження.

Разом з тим, на території області розташовано 904 потенційно-небезпечних об'єктів (із яких 45 об'єктів магістральних трубопроводів, 26 об'єкти АТ „Укрзалізниця” та 833 інших ПНО), на яких при певних умовах можливе виникнення аварій та катастроф, що обумовлюється високим ступенем зносу основних виробничих фондів, повільними темпами реконструкції та модернізації виробництва, зривами строків ремонту та заміни застарілого обладнання, несправністю або відсутністю надійних систем попередження і локалізації аварій, приладів контролю і засобів захисту, порушення вимог безпеки спеціалістами та персоналом. Крім того, в області нараховується 321 потенційно небезпечних ділянок, територій та інженерних споруд, зокрема: 92 гідротехнічні споруди, 182 мости автодорожні (великі і середні), 5 залізничних станцій, 28 залізничних мостів та віадуків, 14 тунелів (з них 276 паспортизовано, 45 підлягають паспортизації).

Обладнанню системами раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та оповіщення населення у разі їх виникнення підлягають об'єкти підвищеної небезпеки, яких в області ідентифіковано 247 об'єктів. Переліки вищезазначених об'єктів затверджено рішенням регіональної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій (протокол від 09.11.2021 року № 24).

Підприємства, які виробляють хімічні речовини першого та другого класу небезпеки на території області відсутні. Використовуються хімічні речовини II класу небезпеки (формаліни та карбамідно-формальдегідні концентрати, а також гідроокис натрію) - на Перечинському лісохімкомбінаті. Хімічні речовини першого та другого класу небезпеки, зокрема такі, що містять фосфіди, метанол, сполуки берилію, талію, сірководню на території області не виробляються і не використовуються. Відходи, що містять такі речовини також відсутні. Хлор використовується тільки для знезаражування води на підприємствах сфери житлово-комунального господарства, які займаються водопостачанням та

водовідведенням. Завдяки вжитим заходам із реконструкції хімічно-небезпечних об'єктів, зменшенню небезпечних речовин, які використовуються у технологічному процесі на сьогодні в області функціонує лише 4 класифіковані хімічно-небезпечних об'єкта I ступеню хімічної безпеки: 1 у своїй діяльності використовує аміак (проектна потужність 8,5 т) та 3 – хлор (сумарна проектна потужність 10,4 т). Перелік ХНО затверджено протоколом регіональної комісії ТЕБ та НС від 14.02.2021 № 3. Персонал хімічно небезпечних об'єктів забезпечений засобами індивідуального захисту на майже 150 відс.. Розпорядженням голови облдержадміністрації – начальника обласної військової адміністрації від 31.03.2022 № 89 вжито заходів щодо недопущення диверсій, терористичних актів (виникнення надзвичайних ситуацій) на хімічно небезпечних об'єктах шляхом посилення фізичної охорони об'єктів, встановлення систем відеонагляду, сигналізації тощо.

Стан промислової безпеки та охорони праці на виробництві визначається, зокрема, рівнем виробничого травматизму та професійної захворюваності. Протягом 9 місяців 2021 року у порівнянні з аналогічним періодом минулого року відбулося зменшення загального травматизму. На підприємствах Закарпатській області за 9 місяців 2022 року сталися 21 нещасних випадки, пов'язаних з виробництвом, у тому числі 4 із смертельним наслідком, тоді як за аналогічний період 2021 року сталися 36 нещасні випадки, в тому числі – 4 із смертельним наслідком.

Загальна кількість піднаглядних суб'єктів господарювання становить 18227, а виробничих об'єктів – 29256.

Чисельність працівників на підприємствах піднаглядних суб'єктів господарювання – 148082.

З метою попередження виробничого травматизму впродовж січня-лютого 2022 року державними інспекторами Управління Держпраці у Закарпатській області проведені всебічні перевірки стану охорони праці та промислової безпеки у 65 суб'єктів господарювання, в ході яких перевірено 110 виробничі об'єкти та структурні підрозділи. Виявлено 989 порушень нормативно-правових актів з охорони праці та промислової безпеки.

За результатами проведених перевірок до адміністративної відповідальності притягнуто 103 працівників та 54 керівників підприємств.

Основними виявленими порушеннями під час проведення перевірок є: відсутність відповідного навчання з питань охорони праці працівників та посадових осіб суб'єктів господарювання; незабезпеченість в повному обсязі засобами індивідуального захисту працівників; експлуатація застарілого обладнання.

Постійно проводиться інформаційна робота з роз'яснення питань охорони праці і промислової безпеки. працівниками Управління Держпраці впродовж січня-жовтня 2022 року проведено 1543 інформаційно-роз'яснювальних заходів із роботодавцями та їх найманими працівниками щодо безпечних умов праці.

В області здійснюється державний нагляд (контроль) у сфері гігієни праці, зокрема, за проведенням періодичних медичних оглядів працівників, зайнятих в шкідливих та небезпечних умовах праці.

Комісіями з розслідування нещасних випадків на виробництві періодично розслідуються обставини та причини виникнення гострих і хронічних професійних захворювань та отруєнь. Відповідно до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 33 здійснюється реєстрація та облік випадків хронічних професійних захворювань (отруєнь).

Випадків гострих професійних захворювань у 2016-2019 роках не було. З початку 2020 року показники травматизму (а саме кількість гострих професійних захворювань) різко збільшилися за рахунок включення до Переліку професійних захворювань медичних та інших працівників, що безпосередньо зайняті у ліквідації епідемії та здійсненні заходів із запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та лікуванні пацієнтів із таким захворюванням.

Впродовж 9 місяців 2022 року завершено 1050 розслідувань. За результатами розслідувань у 13 випадках гостре професійне захворювання пов'язано з умовами праці, у 1037 випадках інфікування на робочому місці не доведено..

Аналіз стану та причин захворюваності на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2 серед медичних та інших працівників закладів охорони здоров'я області, за матеріалами розслідувань (спеціальних розслідувань) гострих професійних захворювань.

Причинами інфікування медичних працівників за результатами завершених розслідувань, що пов'язані з умовами праці є:

Організаційні – 51,7 відс. від загальної кількості:

- виконання робіт з відключеними або несправними засобами колективного захисту (системами сигналізації, вентиляції, освітлення) чи їх відсутністю ;

- відсутність або неякісне проведення інструктажу з охорони праці;

- невикористання засобів індивідуального захисту (ЗІЗ) за їх наявності;

- незабезпеченість ЗІЗ;

- незастосування засобів колективного захисту у разі їх наявності;

- порушення санітарно-епідеміологічного режиму у закладі охорони здоров'я.

Щодо інших організаційних причин, то такими є відсутність сортування хворих та загальні черги тощо, несвоєчасне встановлення контактних осіб та несвоєчасне проведення ПЛР-тестування.

Психофізіологічні – 25,5 відс., а саме:

- особиста необережність потерпілих;

- невикористання ЗІЗ за їх наявності;

- психоемоційне навантаження на медичних працівників та фізіологічне навантаження при роботі з високо контагіозними інфекціями.

Технічні – 13,1 відс.:

- невідповідність засобів колективного та індивідуального захисту встановленим вимогам та їх недостатність.

Техногенні, природні, екологічні та соціальні – 9,7 відс.:

- викид небезпечних біологічних речовин;

- несвоєчасне виявлення та ізоляція джерела, висока концентрація збудника корона вірусу SARS-CoV-2 в інфекційних відділеннях ЗОЗ.

4.2. Основні завдання та заходи вирішення актуальних питань стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища в області

Актуальні питання:

недостатнє фінансування заходів з охорони праці;
 відсутність служб охорони праці на багатьох підприємствах області та не належний рівень підготовки працівників та фахівців з питань охорони праці;
 недостатнє забезпечення працівників засобами індивідуального та колективного захисту;
 недостатнє інформаційне забезпечення та низький рівень контролю за станом охорони праці на підприємствах.

Ключові завдання та заходи:

здійснення контролю за дотриманням нормативно-правових актів про охорону праці суб'єктами підприємницької діяльності усіх форм власності, у тому числі на об'єктах з підвищеної небезпеки;

запровадження системи управління охороною праці на підприємствах, організаціях та установах області;

проведення семінарів, конференцій, нарад з питань охорони праці для роботодавців і керівників служб охорони праці підприємств, організацій та установ всіх форм власності, зокрема з обговорення нових нормативно - правових актів з охорони праці та соціального страхування;

інформування населення через засоби масової інформації, у тому числі Інтернет мережі, про стан виробничого травматизму в регіоні, пропагувати культуру та безпеку праці;

забезпечення проведення обстеження технічного стану, паспортизації будівель і споруд, що мають ознаки аварійності;

забезпечення якості та періодичності проведення медичних обстежень (профоглядів) працівників;

забезпечення працюючих засобами індивідуального захисту, спецодягу;

забезпечення фінансування профілактичних заходів з охорони праці та здійснення контролю за їх виконанням;

підготовка підприємств житлово-комунального господарства до безперебійної роботи в осінньо-зимовий період з дотриманням нормативно-правових актів про охорону праці;

призначення місцевими радами спеціаліста з охорони праці територіальної громади;

проведення перевірок дотримання чинного законодавства з питань праці та охорони праці, в межах повноважень, на звернення осіб з інвалідністю щодо порушення їхніх прав на створення роботодавцями належних умов, передбачених рекомендаціями Медико-соціальної експертної комісії та Індивідуальними програмами реабілітації;

проведення атестації робочих місць за умовами праці в установах, закладах, підприємствах комунальної форми власності;

здійснення контролю за укладанням колективних договорів, розробкою комплексних заходів щодо досягнення встановлених нормативів безпеки,

гігієни праці.

У зв'язку з заборотою заходів державного нагляду (контролю) основним пріоритетом у роботі керівництва Управління Держпраці та інспекторського складу є проведення інформаційних відвідувань робочих місць з метою інформування роботодавців і працівників про ризики настання нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві.